

DOI: 10.33663/1563-3349-2023-34-112-120

УДК 340.12

О. Л. БОГІНІЧ,кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник*

ORCID: 0000-0001-5230-9366

ПРАВО НА МИР: ПИТАННЯ ГЕНЕЗИСУ

У статті під кутом ретроспективного аналізу розглядаються передумови виникнення права на мир як вищого блага людства. У контексті зазначеного підходу досліджуються етапи формування ідеології захисту миру та поступової стигматизації ідеології війни. Водночас виявляються метафізичні засади антиподу права на мир – права війни. Фіксується еволюція поглядів науковців на право народів на мир від теоретичного конструкту до визнання необхідності імплементації теоретичних розробок на практиці. У зв'язку з цим пропонується створення відповідних інституційних механізмів.

Ключові слова: право на мир, право війни, право сили, міжнародні механізми захисту права на мир.

Bohinich Oleg. The right to peace: a question of genesis

The article examines the prerequisites for the emergence of the right to peace as the highest good of humanity from the angle of retrospective analysis. In the context of the mentioned approach, the stages of the formation of the ideology of peace protection and the gradual stigmatization of the ideology of war are investigated. At the same time, the metaphysical foundations of the antipode of the right to peace – the right to war – are revealed. The evolution of scientists' views on the right of peoples to peace from a theoretical construct to the recognition of the need to implement theoretical developments in practice is recorded. In this regard, it is proposed to create appropriate institutional mechanisms.

Key words: the right to peace, the right to war, the right to force, international mechanisms for the protection of the right to peace.

Вступ. Проблематика права на мир незалежно від суб'єкта – колективно-го чи індивідуального (спільнота громадян чи окремих індивідів) сьогодні як ніколи набула особливої актуальності. «Спеціальна військова операція», яка фактично є повноцінними військовими діями, що проводить РФ на території України, є очевидним порушенням цього права, закріпленого в численних міжнародних документах. Право на мир артикулюється як абсолютне право народів світу жити у мирі та злагоді як добрі сусіди. Гарантом реалізації цього права покликані в першу чергу виступати відповідні міжнародні інституції, зокрема Організація Об'єднаних Націй, яка відповідно до її Статуту має спеціальний мандат на підтримання миру. Однак, як показує практика,

* **Boginich Oleh**, Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.), Senior Research Officer

повноважень цієї організації не вистачає для ефективного запобігання збройним конфліктам. У зв'язку з цим окремі країни беруть на себе право здійснювати так званий примус до миру. На думку науковців, така практика оцінюється скоріше негативно, аніж позитивно.

Так, у контексті цього відомий німецький філософ Юрген Габермас зазначав, що односторонні дії будь-якої держави поза межами мандата ООН порушуватимуть міжнародне право, маргіналізуватимуть цю організацію¹. І більше того, на нашу думку, вони створять прецедент для окремих країн діяти на порушення міжнародного права, прикриваючись захистом власних безпечних інтересів, які начебто не можуть забезпечити відповідні структури ООН.

Огляд літератури. Серед авторів, які працювали та працюють у зазначеній сфері наукового пошуку, окрім Юргена Габермаса, як зазначалось вище, можна назвати як закордонних, так і вітчизняних авторів. Це, зокрема, Й. Крауз, Т. Пангл, В. Герхард, І. Б. Іванків, Р. В. Губань, Т. А. Грабович та ін. Натомість екстраординарні події, пов'язані з проведенням так званої «спеціальної військової операції» з боку РФ на території України, потребують продовження та поглиблення теоретичних досліджень у сфері теоретичних питань забезпечення права на мир.

Постановка проблеми. Вказані у вступі події продемонстрували вразливість забезпечення права народів на мир і безпеку, слабкість відповідних міждержавних механізмів підтримання миру. Зазначене свідчить про недостатність уваги з боку наукової громадськості до питань забезпечення права на мир, відсутність вивічених наукових пропозицій з поліпшення ситуації в цій сфері, які неможливо повноцінно зробити без ретроспективного аналізу генезису цього права.

Метою дослідження є виявлення метафізичних засад антиподу права на мир – права війни та дослідження генезису права на мир в історичній ретроспективі.

Виклад основного матеріалу. Як свідчать джерела, за 5000 років людської історії тільки 292 роки на Землі не було війн, а 15 513 великих і малих війн забрали 3 мільярди 640 мільйонів людських життів². Зазначене може свідчити про певну іманентність війни людській цивілізації. Спробуємо ретроспективно проаналізувати причини існування такого феномена. На нашу думку, однією з причин є існування права сили, коли більш спроможні індивіди внаслідок наявних у них переваг (спочатку фізичних, потім розумових, економічних, організаційних тощо) зрозуміли, що отримання потрібних їм матеріальних благ можна отримати не шляхом обміну, а шляхом примусового вилучення у більш слабких через механізми прямої агресії.

Для ілюстрації цього висновку доцільно навести два приклади з історії грецької та римської цивілізацій. Свого часу Фукидід у своїй історії Пелопоннеських війн стверджував: сильний чинить як хоче, слабкий страждає як повинен. Або, якщо вірити іншому історика вже римської доби – Плутарху, коли на вимогу римлян пояснити, за яким правом варвари вимагають їх частину земель і виноградників, їх вождь заявив: «Наше право ми носимо на вістрі нашого меча. Сильним належить весь світ!»⁴.

Таким чином, ключовим поняттям у цьому аспекті є поняття сили. Як зазначалось, під силою ми розуміємо наявність будь-яких переваг у індивідів, які вступають між собою у юридичне спілкування. Зазначені переваги мають характер потенції, яка може реалізуватись за певних умов. Однією з таких умов є слабкість іншої сторони у правовідносинах. Таким чином, фактична нерівність сторін (відсутність чи наявність переваг) потенційно створює умови, коли більш сильна з них відносно більш слабкої може скористатись своїми перевагами на свою користь. Її праводомагання на отримання матеріальних і духовних благ набуде в такому випадку домінуючого характеру. Тобто право сили впливає з наявності переваг у кондиціях або станах тієї чи іншої особи або їх груп. І саме ці переваги ми називаємо силою, яка містить можливість її використання носіями цієї сили. Як слушно зазначив з цього приводу Бенедикт Спіноза, «природне право всієї природи, а отже кожного індивіда, поширюється настільки далеко, наскільки далеко поширюється їх сила»⁵. Питання: чи використає своє право сили більш спроможна сторона, як свідчить історія, переважно вирішувалось на користь такої сторони. Рабовласницьке та кріпосне право – яскраве тому підтвердження, коли право сили було легалізоване його формальним закріпленням у юридичних актах тодішньої історичної доби.

Проекцією права сили стало право війни, коли останнє розуміли як складову суверенітету чи одноосібного лідера (зазвичай монархів у часи середньовіччя), чи держави як колективного утворення – в пізніші часи. Інакше кажучи, право війни розглядалось як один з існуючих тоді легітимних інструментів проведення зовнішньої політики. Таким чином, саме з утворенням держав право сили щодо великих соціальних груп зазнало своєї трансформації у право війни.

У зв'язку з цим не можна не сказати, що питання права миру чи право на мир взагалі не турбувало кращих представників людства, зокрема філософів, які на відміну від неосвіченої більшості їх співгромадян здійснювали теоретичне осмислення процесів, що відбувались усередині та поза межами їх суспільств. Так, Аристотель обґрунтовував погляд, що не тільки війна, а й мир є необхідною умовою життя рабовласницької держави: необхідно, щоб громадяни мали можливість... (у випадку необхідності) вести війну, але, що є найбільш прийнятним, насолоджуватись миром....⁶. Цікавою є думка Платона щодо природи миру. Він вважав, що мир з іншими – це результат внутрішнього миру, тобто відсутність імпульсів до насильства, агресивних нахилів, укорінених в індивіді чи нації. Своєю чергою внутрішній мир людини – це результат внутрішньої рівноваги її трьох складових: біологічних бажань, серця (або доблесті) та духу (або розуму). Екстраполюючи цей висновок на державу, Платон стверджує, що в останній також є три складові – економіка, армія та політична влада. Порушення рівноваги між ними призводить до небезпеки зовнішньої війни. У першому випадку наявність економічних проблем призводить до бажання індивідів або всього народу на захоплення іншої країни з метою отримати матеріальні блага, у другому випадку – домінування агресивного елементу всередині країни швидко спричинить

експансію ззовні, у третьому – влада, що відірвалася від народу та втратила авторитет, спричиняє ослаблення нації, що може призвести до іноземної інтервенції. З зазначеного він робить висновок, що сильна і зрівноважена нація, що має внутрішній мир, природно живе і в стані зовнішнього миру⁷.

У Стародавньому Римі цю концепцію проігнорували, висунувши гасло – «бажаєш миру – готуйся до війни». Водночас правляча римська еліта відна-йшла спосіб зменшити вірогідність збройних конфліктів з поневоленими народами: вона «інкорпоровала» їх до складу своєї імперії. Поряд з тим вони залишали для себе можливість війни з так званими «варварами», оскільки більш потужних супротивників сучасних їм держав вони вже перемогли.

Для середніх віків характерною, поряд з існуванням ідеології «справедливої», священної війни, зокрема релігійної (хрестові походи), була ситуація, коли з'являлись паростки нового погляду на проблеми миру, прав народів на мир. Це спочатку був концепт Миру Божого, до якого закликали представники церкви, пропонуючи перемир'я між ворогуючими сторонами у певні, пов'язані з окремими релігійними святами, періоди. Хоча деякі автори стверджували, що мир, особливо в його іпостасі як вічний мир, є можливим лише у Вищому Граді (учення Августина «Про Град Божий»), пізніше думка теологів спробувала сформулювати доктрину миру, спрямовану на встановлення миру саме серед християнських держав і народів.

Епохи Просвітництва та Відродження відзначені новою хвилею пошуків шляхів до миру, але, на відміну від попередніх авторів, пропозиції торкалися більш прагматичних завдань політико-правового миробудівництва. Серед останніх слід назвати такі імена.

Це, зокрема, голландський науковець Еразм Роттердамський, англійський пацифіст Вільям Пенн, французький абат Шарль де Сен-П'єр, німецький філософ Емануїл Кант. Більшість з них у своїх працях сповідували не тільки ідеологію миру, а й пропонували конкретні механізми, які необхідно залучити для досягнення цієї мети.

Так, Еразм Роттердамський у своєму трактаті «Жалоба миру, звідусіль вигнаного і повсюдно зруйнованого» зазначав, що «війна – причина всіх бід, бездонний океан, що поглинає все без різниці. Через війну все квітуче загиниває, все здорове гине, все міцне руйнується, все прекрасне і корисне знищується»⁸. І причину такого стану він, як і Платон, убагає у людях. Особливо це стосується керівної верхівки тодішніх суспільств – монархів, які, на його думку, скоріше могутніші, ніж освічені, вони керуються більше жадібністю, ніж здоровим глуздом. Спасіння він бачить у просвітницькій роботі серед народу, якому треба доводити переваги у збереженні та підтримці миру, щоб вони не йшли сліпо за своїми керівниками, метою яких є задоволення їх власних егоїстичних інтересів та амбіцій.

Більш широку палітру заходів для збереження миру розробив і запропонував Вільям Пенн. У 1693 р. він видав твір, у назві якого сконцентрований його погляд на мирне майбутнє Європи через створення відповідних інституцій. Так, твір поіменований «Досвід про сьогодення та майбутній світ у Європі шляхом створення європейського Конгресу, Парламенту чи Палати

держав». Завданням цих органів він убачав підтримку умов миру серед держав європейського континенту та активне запобігання загрозам війни⁹.

У зазначеному контексті заслуговує на увагу праця у трьох томах французького абата Шарля де Сен-П'єра «Проект вічного миру в Європі». Він, як і попередній мислитель, убачав головною запорукою встановлення миру об'єднання європейських держав у союз. Так, він писав, що лише форма конфедеративного правління об'єднає народи узами, подібними до тих, що згуртовують окремих індивідів, підпорядковує і тих, і інших авторитету закону. І метою такого об'єднання європейських держав виступає викорінення існуючої між ними ворожнечі та протистояння. Досягається це, на його думку, шляхом створення такої тісної між ними взаємозалежності, щоб у жодного з них не було можливості протистояти всім іншим, а також створенням одного великого збройного союзу, який завжди готовий попередити тих, хто побажав би зруйнувати його або надати йому опір і здатний змусити честолюбців триматися у межах загального конфедеративного договору¹⁰.

Як можна побачити, зазначені ідеї витримали перевірку часом. Через 200 років на території континентальної Європи був створений Євросоюз, більшість країн якого також входять до військового блоку НАТО, а отже, можливість проведення між ними військових дій, здійснення інших актів агресії зведена до нуля.

На інтелектуальному полі боротьби за мир суттєвий внесок зробив І. Кант. У своїй відомій праці «До вічного миру» він зазначав, що стан миру між людьми, які живуть по сусідству, не є природним (*status naturalis*); останнє, навпаки, є станом війни, тобто якщо і не безперервні ворожі дії, то постійна їх загроза. Отже, очевидно, робить він висновок, що стан миру має бути встановлено, зокрема через підписання мирного договору, який виключає війни. Альтернативою цьому шляху, за його дотепним зауваженням, буде вічний мир на гігантському цвинтарі людства після винищувальної війни¹¹.

Як відомо, Кантівський трактат за своєю структурою побудований як договір. У другій його частині розташовані основні вимоги, дотримання яких, на його думку, сприятиме досягненню миру між державами. Це такі статті: ст. 1 «Суспільний устрій кожної держави має бути республіканським»; ст. 2 «Міжнародне право має бути засноване на федералізмі вільних держав»; ст. 3 «Всесвітньо-цивільне право має бути обмежене умовами загальної приривності».

У цих статтях Кант продовжив миролюбну традицію своїх попередників, які вважали, що питання війни і миру повинні вирішувати народи, а не монархи. Звідси його прихильність до республіканської форми правління. Федералізм держав він пов'язував з формуванням міжнародного права, завдяки якому, на підставі укладених договорів між ними, будуть унеможливлені військові конфлікти. Взагалі, на його думку, встановлення миру має бути реалізовано на принципах розуму, серед яких свобода, право та моральність. Щодо останньої статті, то тут Кант мав на увазі майже сучасне право кожної людини за своєю волею залишати країну та повертатись до неї, не зазнаючи при цьому ніякої ворожнечі чи нападу.

Таким чином, протягом XIV–XVII ст. серед більшості мислителів утвердилось загальне розуміння можливості для суспільств жити без війн, яке ґрунтується на усвідомленні належного їм права на мирне існування, а отже, права на мир. Останнє підтримується та забезпечується наявністю республіканської форми правління та укладених між державами договорів, що формують новостворене міжнародне право.

Доказом трансформації суспільних уявлень про проблеми війни і миру слугує укладення за результатами Тридцятилітньої війни у 1648 р. Вестфальського миру, за наслідками якого, зокрема, визнано, що право війни від монархів відтепер переходить суверенним державам, кожна з яких має власний суверенітет і вони є рівними між собою, релігійний чинник перестає бути подразником міждержавних відносин, а отже, і джерелом релігійних війн. Крім цього, визнавалось, що для забезпечення народом права на мир слід застосовувати превентивні заходи для запобігання війн. Такими з точки зору Гуго Гроція виступають: а) проведення перемовин; б) участь третейського судді у розв'язанні існуючої між державами суперечки; в) застосування такого стародавнього способу вирішення спору, як жереб¹².

У контексті проблеми запобігання та мирного вирішення військових конфліктів не можна оминути постать англійського філософа та юриста Ієремії Бентама. Він обґрунтував принцип мирного вирішення конфліктів, для чого запропонував створити міжнародні організації, які опікуватимуться цими питаннями¹³.

Зазначена пропозиція була реалізована майже через 100 років після його смерті у 1920 р. шляхом створенням Ліги Націй. Заснуванням останньої була зроблена спроба забезпечити народам право на мир через механізми функціонування цього нового міжнародного органу. Члени та його учасники зобов'язувались не вдаватися до військових дій, а з'ясовувати свої стосунки шляхом укладання міжнародних договорів, умови яких вони обіцяли суворо дотримуватись та виконувати. Але ці домовленості, на жаль, у багатьох випадках зазнавали своєї деформації через порушення учасниками своїх обов'язків. Головною вадою всіх домовленостей була відсутність надійних механізмів, які б у випадку порушення сторонами своїх зобов'язань гарантували їх примусове виконання третьою стороною, якою в даному випадку повинна була виступати Ліга Націй. А тому ця міжнародна організація перед Другою світовою війною зовсім втратила своє значення як гаранта міжнародного миру.

Між тим Друга світова війна, яка не в останню чергу стала наслідком неефективності міжнародних зусиль зі збереження миру, довела необхідність реорганізації Ліги Націй. Так, за її (війни) результатами була створена Організація Об'єднаних Націй, основними завданнями якої, зокрема, виступали: відмова у міжнародних відносинах від загрози силою або її застосування будь-яким чином, несумісною з цілями ООН, вирішення міжнародних спорів виключно мирними засобами; територіальна цілісність держав. Держави-учасниці для виконання цих цілей зобов'язались підтримувати міжнародний мир та безпеку і з цією метою вживати ефективних колективних заходів для запобігання та усунення загрози миру й придушення актів

агресії, або інших порушень миру, і проводити мирними засобами, відповідно до принципів справедливості та міжнародного права, залагоджування або розв'язання міжнародних конфліктів або ситуацій, що можуть призвести до порушення миру (ч. 1 ст. 1 Статуту). Крім того, за державами закріплені обов'язок розвивати дружні відносини між націями на основі дотримання принципу рівноправності та самовизначення народів, а також вживати інших відповідних заходів для зміцнення загального миру (ч. 2 ст. 1 Статуту).

Щоб краще зрозуміти причини, які призвели до створення ООН, треба навести преамбулу Статуту цієї міжнародної організації. Так, в останній стверджується, що ми, народи Об'єднаних Націй, сповнені рішучості позбавити майбутні покоління від лих війни, яка двічі в нашому житті принесла людству невимовне горе, і знову утвердити віру в основні права людини, в гідність і цінність людської особистості, рівноправність чоловіків і жінок і в рівність прав великих і малих націй, і створити умови, за яких можуть дотримуватися справедливість і повага до зобов'язань, що випливають з договорів та інших джерел міжнародного права, та сприяти соціальному прогресу та покращенню умов життя при більшій свободі, і з цією метою виявляти терпимість і жити разом, у світі один з одним, як добрі сусіди, і об'єднати наші сили для підтримки міжнародного миру та безпеки, та забезпечити прийняття принципів та встановлення методів, щоб збройні сили застосовувалися не інакше, як у спільних інтересах, та використовувати міжнародний апарат для сприяння економічному та соціальному прогресу всіх народів, вирішили об'єднати наші зусилля для досягнення цих цілей¹.

Як можна побачити з наведеного, людство втомилось жити в умовах війн, від яких воно страждає, воно своєю історією заслужило своє право на мир, а головною умовою співжиття між народами визнано необхідність їх ставлення один до одного як доброго сусіда. Зрозуміло, що між добрими сусідами не може бути військових конфліктів, що всі суперечки повинні вирішуватись на засадах рівноправ'я та поваги один до одного, незалежно від розмірів територій та народонаселення. Аналогічна за змістом стаття міститься в Конституції України, де передбачається, що зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права (ст. 18).

Водночас слід зазначити, що право на мир, на жаль, без надійних механізмів його забезпечення, принаймні в міжнародних відносинах, втрачає свою сутність, стає декларативним. Окремі держави, як було показано вище, продовжують застосовувати силу при вирішенні спірних питань, що за наявності у ХХІ ст. ядерної зброї, загрожують винищенням усього людства. Вихід, на нашу думку, вбачається в реформі Організації Об'єднаних Націй у частині набуття більш дієвих та ефективних повноважень Ради Безпеки стосовно порушників її Статуту, у тому числі щодо постійних членів. Саме таке рішення набуде ознак системного, що унеможливить чи зробить у майбутньому малоімовірним ведення агресивних війн.

1. Хабермас Ю. Кантовский проект конституционализации международного права. Есть ли у него будущее? *Проблемы философии права*. Том IV–V. 2006–2007. С. 7–16. 2. Цит. за: Валиуллина З. В. Військова теорія К. Клаузевіца в теоретичному дискурсі. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5881> (дата звернення 29.01.2023) 3. Фукідід. Історія Пелопоннеської війни. URL: <https://kerchtt.ru/uk/fukidid-istoriya-peloponneskoi-voiny-chitat-onlain-kritika-fukidida-v-xix/> (дата звернення 29.01.2023) 4. Плутарх. Сравнительные жизнеописания. URL: <https://coollib.com/b/114246/read> (дата звернення 29.01.2023) 5. Спиноза Б. Етика, доказана геометрическим методом. URL: <https://buklib.net/books/25784/> (дата звернення 29.01.2023) 6. Цит. за: Філософія освіти: навчальний посібник. 2-ге видання / за наук. ред. академіка В. П. Андрущенко [та ін.]. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. С. 36–41. 7. Цит. за: Смазнова І. С. Агресія і толерантність: філософсько-правовий дискурс. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/...> (дата звернення 29.10.2022) 8. Роттердамський Е. Жалоба миру. URL: https://azbyka.ru/otechnik/6/jaloba_mira/ (дата звернення 29.01.2023) 9. Цит. за: Грубінко А. В. Генезис ідеї європейської політичної інтеграції в історії міжнародних відносин і Велика Британія: політико-правовий аналіз. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprpr> (дата звернення 29.01.2023) 10. Saint-Pierre, Charles Irinie Castel de, *Projet pour rendre la paix perpétuelle en Europe* (Texte ytabli daprys les 3 vol. de lid. originale publ. a Utrecht chez A // Schouten en 1713 et 1717), Paris: Fayard, 1986. 11. Цит. за: Остапенко О. І., Ряшко В. І. Кант: війна і мир. Важкий шлях до вічного миру. URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgibin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILE&S21STR=vnulpurn_2015_813_33 (дата звернення 29.01.2023) 12. Цит. за: Панафідін І. О. Еволюція ідеї справедливої війни в контексті теорії вічного миру (соціально-філософський аналіз): дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03. Дніпропетровськ, 2014. С. 178. 13. Цит. за: Кормич А. І. Сучасне звучання правової доктрини Ієремія Бенґама. URL: <http://www.apdp.in.ua/v22/05.pdf> (дата звернення 29.01.2023) 14. Статут Організації Об'єднаних Націй. URL: [http://unic.un.org/aroundworld/unic/common/documents/publications/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf](http://unic.un.org/aroundworld/unic/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf) (дата звернення 29.01.2023)

References

1. Khabermas Yu. Kantovskiy proekt konstytutsyonalizatsyy mezhdunarodnoho prava. Est ly u neho budushchee? *Problemy filosofii prava*. Tom IV–V. 2006–2007. S. 7–16 [rus.].
2. Tsyt. za: Valiullina Z. V. Viiskova teoriia K. Klauzevitsa v teoretychnomu dyskursi. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5881> (data zvernennia 29.01.2023) [ukr.].
3. Fukidid. Istoriiia peloponneskoi viiny. URL: <https://kerchtt.ru/uk/fukidid-istoriya-peloponneskoi-voiny-chitat-onlain-kritika-fukidida-v-xix/> (data zvernennia 29.01.2023) [ukr.].
4. Plutarikh. Sravnytelnye zhynzheopysaniia. URL: <https://coollib.com/b/114246/read> (data zvernennia 29.01.2023) [rus.].
5. Spynozha B. Etyka, dokazana heometrychnym metodom. URL: <https://buklib.net/books/25784/> (data zvernennia 29.01.2023) [ukr.].
6. Tsyt. za: Filosofiia osvity: navchalnyi posibnyk. 2-he vydannia / za nauk. red. akademika V. P. Andrushchenka [ta in.]. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2021. S. 36–41 [ukr.].
7. Tsyt. za: Smaznova I. S. Ahresiiia i tolerantnist: filosofsko-pravovyi dyskurs. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/...> (data zvernennia 29.10.2022) [ukr.].
8. Rotterdamskiy E. Zhaloba myru. URL: https://azbyka.ru/otechnik/6/jaloba_mira/ (data zvernennia 29.01.2023) [ukr.].
9. Tsyt. za: Hrubinko A. V. Henezys yidei yevropeiskoi politychnoi integratsii v istorii mizhnarodnykh vidnosyn i Velyka Brytatsiia: polityko-pravovyi analiz. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprpr> (data zvernennia 29.01.2023) [ukr.].
10. Saint-Pierre, Charles Irinie Castel de, *Projet pour rendre la paix perpétuelle en Europe* (Texte ytabli daprys les 3 vol. de lid. originale publ. a Utrecht chez A // Schouten en 1713 et 1717), Paris: Fayard, 1986 [fr.].
11. Tsyt. za: Ostapenko O. I., Riashko V. I. Kant: viina i myr. Vazhkyi shliakh do vichnoho myru. URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgibin/irbis_

nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=vnulpurn_2015_813_33 (data zvernennia 29.01.2023) [ukr.]. 12. Tsyt. za: Panafidin I. O. Evoliutsiia idei spravedlyvoi viiny v konteksti teorii vichnoho myru (sotsialno-filosofskyi analiz): dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filos. nauk: 09.00.03. Dnipropetrovsk, 2014. S. 178 [ukr.]. 13. Tsyt. za: Kornych A. I. Suchasne zvuchannia pravoi doktryny Ieremiia Bentama. URL: <http://www.apdp.in.ua/v22/05.pdf> (data zvernennia 29.01.2023) [ukr.]. 14. Statut OON. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf (data zvernennia 29.01.2023) [ukr.].

Bohinich Oleg. The right to peace: a question of genesis

The extraordinary events related to the Russian Federation conducting a so-called «special operation» on the territory of Ukraine demonstrated the weakness of international mechanisms for the protection and maintenance of peace, the disregard of the peoples' right to peace. The latter right, despite numerous declarations adopted by the United Nations for its protection (more than six), has been repeatedly violated by individual states, including members of the Security Council, over the past decades. This indicates insufficient attention on the part of the scientific community to the issues of ensuring the right to peace, the lack of verified scientific proposals to improve the situation in this area, which cannot be fully done without a retrospective analysis of the genesis of this right.

The purpose of the study is to identify the metaphysical foundations of the antipode of the right to peace – the right to war and to study the genesis of the right to peace in historical retrospect.

Research methods are historical-legal, phenomenological, anthropological. As a result of the use of the mentioned methods, it was established that the law of war is a projection of the law of force, which is interpreted as the presence of advantages in a certain category of persons – from individual individuals to their associations. With the development of civilization, the legality of the law of war began to be limited by the emergence of the right of nations to peace, which took shape in the writings of individual scientists.

Among the latter are Plato, Aristotle, Augustine, the Dutch scientist Erasmus of Rotterdam, the English pacifist William Penn, the French abbot Charles de Saint-Pierre, and the German philosopher Emmanuel Kant. Most of them in their works professed not only the ideology of peace, but also proposed specific mechanisms that should be involved in order to achieve this goal. The main means, from their point of view, were the presence of a republican form of government and treaties concluded between states that form the newly created international law. In addition, it was proposed to create international organizations that will take care of issues of maintaining peace and preventing conflicts between states. Examples of the creation of such organizations were the League of Nations and the United Nations, which replaced the first.

As can be seen from the above, humanity is tired of living in the conditions of wars from which it suffers, it has earned its right to peace through its history, and the main condition for coexistence between peoples is recognized as the necessity of their relationship to each other as a good neighbor. It is clear that there can be no military conflicts between good neighbors, that all disputes must be resolved on the basis of equality and respect for each other, regardless of the size of the territories and population.

Key words: *the right to peace, the right to war, the right to force, international mechanisms for the protection of the right to peace.*